

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Salin, Kasper; Holmstedt, Anu; Nummela, Janne; Vesalainen, Sari

Title: Vuosityöaika liikunnan- ja terveystiedonopettajan näkökulmasta

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © 2020 Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Salin, K., Holmstedt, A., Nummela, J., & Vesalainen, S. (2020). Vuosityöaika liikunnan- ja terveystiedonopettajan näkökulmasta. *Liito : Liikunnan ja terveystiedon opettaja*, 2020(1), 34-36.

Vuosityöaika liikunnan- ja terveystiedonopettajan näkökulmasta

Kirjoittajat: Kasper Salin, Anu Holmstedt, Janne Nummela, Sari Vesalainen

Perusopetuksen vuosityöaikakokeilut ovat käynnissä. Kokeilun pyrkimyksenä on korvata sellaisia työtehtäviä, joita ei nykyjärjestelmässä korvata. Opettajan työ on ollut jo pitkään murroksessa ja opetusvelvollisuuteen perustuva työaikajärjestelmä ei tunnista opettajan jatkuvasti muuttuvaa työnkuva.

Kokeilun tavoitteena on selvittää, auttaisiko vuosityöaika rajaamaan opettajan työmäärää. Tällä hetkellä mukana on yhdeksän koulua viidestä eri kunnasta. Kyseessä on kolmivuotinen kokeilu, joka voidaan irtisanoa, mikäli kokeilukouluissa havaitaan ylitsepääsemättömiä ongelmia. Seuraavaksi esitellään vuosityöaikakokeilun kokemuksia liikunnan ja terveystiedon opettajien näkökulmasta.

Yhteistyö tuntien jälkeen lisääntyi

Mankolan yhtenäiskoulussa vuosityöaikakokeilu (VTA) on alkanut syksyllä 2019 ja aloittaessani uudessa työpaikassa tiesin tulevasta kokeilusta. Perehtymisen VTA:an alkoi heti työvuoden alussa ja pian pääsimmekin sisälle asiaan. Aluksi oletin muutosten olevan isoja ja muuttavan työtäni paljon, mutta aika pian tuli selväksi, että työmäärä ei muutu vaan tehtyjen töiden kirjaaminen on suurin asia tässä kokeilussa.

Olen liikunnan- ja terveystiedonopetta-

jana Mankolassa ja opetettava tuntimääräni on 24 keskimäärin. Minulla ei ole vielä tänä vuonna omaa valvontaluokkaa. Kuulun hyvinvointitiimiin, jonka tehtävänä on kehittää ja ylläpitää koulun henkilöstön hyvinvointia. Koulussamme ollaan erittäin kehitysmyönteisiä ja niinpä sekä liikunnassa että terveystiedossa pyrimme kokoontumaan omalla aineryhmällä usein. Olemmekin saaneet aikaiseksi jo useita koko koulua yhdistäviä tapahtumia ja lisänneet välituntiaktiivisuutta.

Vuosityöaikakokeilussa kirjaamiset tehdään sidotun työajan ja sitomattoman työajan puolelle. Sidottuun kuuluvat mm. opetetut tunnit, rehtorin määräämät tehtävät ja koulutukset jne. Jos koulutus tapahtuu omalla ajalla ja ei rehtorin määräämänä niin ne merkitään sitomattomaan työaikaan. Sitomattomaan kuuluvat oppituntien suunnittelu, valmistelu, lopputyöt ja arviointi. Vuosityöaikakokeilussa on tavoitteena saada opettajien kokonaistyöaikaa näkyväksi ja tämä sisältää myös oppituntien ulkopuolisten töiden laskemista.

Syksyn 2019 aikana kirjattu työmääräni liikunnan- ja terveystiedonopettajana, joka minun tulisikin saada kokoon eli 1520h/ vuosi ja 40h / viikko. Entä jos olisin koko ajan myös luokanohjaajana? Uuteen kouluun siirtyneenä kokeneena opettajana (työvuosia noin 30) olen käyttänyt sitomatonta työaikaa enimmäkseen koulun tapoihin tutustumiseen. Lisäksi uusiin paikkoihin, materiaaleihin, oppilasiin, yhteistyön kehittämiseen niin oman aineryhmän kuin tiimien osalta on kulu- nut yllättävän paljon tunteja. Perustuntien suunnitteluun en tarvitse enää niin paljon aikaa kuin aiempina vuosina ja silti tunnit tulevat täyteen. Oman työajan kirjaaminen on muuttunut helpommaksi ajan kuluessa. Oppitunnit on kirjattu jo etukäteen Kirstu-järjestelmään ja sitomattoman työajan voi syöttää reaaliajassa tai jälkikäteen. Oman tuntimäärän tarkkaa seurantaan en ole tehnyt kovinkaan usein, sil-

lä näen sen jo kalenteristani, että tunteja tulee riittävästi joka tapauksessa.

Vuosityöaikakokeilu ja uusi työ ovat innostaneet minua kehittämään koulua niin, etten ajattele työpäiväni loppuvan kun oppitunnit ovat ohi. Koska yhteissuunnittelu työkaverideni kanssa ja oman työn eteenpäin vieminen merkitään vuosityöaikaan olen mielelläni koululla pidempään kehittämässä omaa opetusta ja kollegoiden kanssa yhteistä linjaa opetukseen.

Voisiko vuosityöajassa olla mahdollisuus saada yksi tunti viikossa työyhteisön hyvinvointiin? Ensi vuodeksi olen suunnitellut työyhteisöllemme työhyvinvointiin liittyvää kehonhuolto- ja kuntoilutunteja, joita voisin pitää kaikille koulumme työntekijöille. Ehdotin rehtorillemme asiaa ja pohdinnassa onkin voisiko tulevaisuudessa koko henkilöstö (opettajat, ohjaajat ehkä jopa muukin henkilökunta eli keittiönväki, nuoriso-ohjaaja, siistijät ja sivarit) osallistua yhteiseen kunnonkohotus -ryhmään. Vuosityöajassa oleville opettajille, jotka osallistuvat tunneille aika laskettaisiin sitomattomaan työaikaan ja vetäjälle (liikunnanopettaja) aika voitaisiin laskea sidottuun työaikaan. Tässä voisi olla kehittämissä mahdollisuuksia, jossa kaikki hyötyisivät vuosityöajasta. Vastavalla tavalla kerhojen pitäminen, kiinteät tukiovetustunnit ja muut koko koulunväkeä aktivoivat ja virkistävät toiminnot voitaisiin lukea vuosityöaikaan?

Kouluiltamme löytyy monen alan asian- tuntijoita, jotka voisivat jakaa tietojaan ja taitojaan muille työntekijöille. Voisi olla virkistävää ottaa joskus sivellin käteen ja hahmottaa paperille utuinen maisema tai kerrata espanjan verbejä entä haluaisimmeko kokkailla thairuokaa kotitalousluokassa. Voisivatko tällaiset unelmat toteutua vuosityöajan avulla? Käytä tunti viikossa omaan hyvinvointiisi ja olet parempi työntekijä? – teemalla? – Sari Vesalainen, Li /Te -

Työ itsessään ei muuttunut lainkaan

Uutena opettajana tein työaika-suunnitelman vuoden alussa rehtorin kanssa. Muut opettajat olivat tehneet tämän jo edellisenä keväänä. Täytynee myöntää, että kaiken uuden tiedon ja uusien käytänteiden edessä monet asiat menivät alussa melkein toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos. Meille kuitenkin painotettiin, että mitään ei tarvitse muuttaa ja palkkaa ei pienennetä, jos suunnitelmaan kirjatut tunnit eivät tule täyteen. Niinpä lähdin tekemään omaa työtäni aivan normaaliin tapaan. Ainoa muutos oli, että nyt vain kirjasin kaikki työtunnit Kirstu-järjestelmään. Puhelimen applikaation käyttö on hyvin yksinkertainen ja lukujärjestyksen tunnit on mahdollista syöttää sinne toistuviksi halutulle ajanjaksolle. Jos puhumme vielä opetusvelvollisuusajattelun kautta, on itselläni opetustyötä hieman vajaa 24 tuntia sekä luokanohjaajan tehtävät eli suurin piirtein saman verran kuin aikaisemminkin. Eli tämä opetus on sidottua työaika, kuten myös YS-aika, vesot, määrätty koulutukset, oman opetuksen yhteissuunnittelu, arviointikeskustelut, vanhempainillat ja oppilashuoltotyö.

Vuosityöaika kokemusta on tällä hetkellä takana pian kuusi kuukautta. En ole tehnyt mitään eri tavoin kuin aikaisemminkaan. Toki uutena opettajana olen joutunut tekemäänkin paljon suunnittelutyötä erilaisen opetussuunnitelma ja oppikirjojen vuoksi. Olemme myös halunneet lähteä kolmikkona Sari Vesalaisen ja Janne Nummelan kanssa tekemään yhteistyötä ja suunnittelemaan opetustamme samoille linjoille sekä avaamaan oppitunteja sellaiseksi, että oppilaat voivat valita toimintoja, mihin he osallistuvat. Eli suunnittelu on vienyt paljon aikaa, mutta olisin tehnyt sitä siis joka tapauksessa vuosityöajasta huolimatta. Nyt vain merkitsen työn näkyväksi. Toisin sanoen fiilikset ovat olleet hyvät, vaikka koen olevani melko kuormittunut. Mutta vuosityöaika ei sinällään todennäköisesti aiheuta kuormitusta, vaan oma tahtoni tehdä työ hyvin ja kehittää sitä eteenpäin. Myös tukitoimet luokassa oleville erilaisille oppijoille on vienyt suunnitteluaikaa ja lisännyt kuormitusta.

Eli hyvää on se, että kaikki tehty työ tulee nyt esiin. Hyvää on myös se, että palkka on hieman parempi kuin aiemmin. Tietysti tämä on riippuvainen suhteis-

lyDev Kirstu - Raportti - Generoitu 17.11.2019 22:57:32

Oma opetustyö	Sidottu	14.11.2019 08:15:00	14.11.2019 16:15:00	8:00	
Oma opetustyö	Sidottu	15.11.2019 08:15:00	15.11.2019 12:15:00	4:00	
Oman opetuksen yhteissuunnittelu	Sidottu	12.11.2019 11:30:00	12.11.2019 12:05:00	0:35	Vta-palaveri
Oppilashuoltotyö	Sidottu	15.11.2019 12:15:00	15.11.2019 13:25:00	1:10	Kahden eri kiusaamisasian selvittely
YS-aika ja kokoukset	Sidottu	12.11.2019 14:15:00	12.11.2019 16:05:00	1:50	
Kouluttautuminen	Sidottu	16.11.2019 09:00:00	16.11.2019 15:00:00	6:00	Keos
Kohdentamaton työ	Sidottu	13.11.2019 12:00:00	13.11.2019 12:30:00	0:30	Paussivaltora
Kohdentamaton työ	Sitomaton	12.11.2019 16:05:00	12.11.2019 16:15:00	0:10	BC asiat briffaus
Opetuksen etukäteis- ja jälkityö	Sitomaton	11.11.2019 17:30:00	11.11.2019 18:05:00	0:35	Terveystiedon kotitehtävät wilmaan + muut merkinnät ja viestien lukeminen
Opetuksen etukäteis- ja jälkityö	Sitomaton	12.11.2019 08:00:00	12.11.2019 10:15:00	2:15	Kakkosjaksossa poissaolevalle oppilaalle tehtävät loppuun, BD te kokeet tarkastus
Opetuksen etukäteis- ja jälkityö	Sitomaton	12.11.2019 16:15:00	12.11.2019 16:35:00	0:20	Te tunnin valmistelu
Opetuksen etukäteis- ja jälkityö	Sitomaton	12.11.2019 18:20:00	12.11.2019 20:56:00	2:36	Te tunnin valmistelu, videoiden ja artikkelien, diojen teko
Opetuksen etukäteis- ja jälkityö	Sitomaton	14.11.2019 17:41:00	14.11.2019 18:31:00	0:50	Palautteet BD kokeisiin
Opetuksen etukäteis- ja jälkityö	Sitomaton	17.11.2019 09:00:00	17.11.2019 09:25:00	0:25	BD koearvosanat ja muut työt wilmaan

Esimerkkejä työntekijän kirjaamisesta Kirstu-järjestelmään.

sa siihen, paljonko aiemmin on ollut opetustunteja ja muita velvollisuuksia. Toisaalta tässä kokeilussa on otettu pieni lisä palkkaukseen. Kysymys kuuluu, mikä olisi palkka, jos vuosityöaika otettaisiin yleiseen käytäntöön? Säilyisikö lisä edelleen, sillä pois ovat jääneet taito- ja taideainelisiä sekä koulukohtainen kehittämisen lisä?

Moni varmasti pohtii myös, tuleeko opettajalle aina vain lisää töitä ylempältä taholta palkan pysyessä samana. Vastataan, että ei ole tullut. Sijaistuksiin kysytään, mutta sijaistaminen ei ole pakollista ja koulussamme edelleen käytetään ulkopuolisiakin sijaisia. Mutta voisoin ajatella, että tunnollisille opettajille kieltäytyminen saattaa olla vaikeaa. Jos kuitenkin sijaistat paljon ja lukuvuoden lopussa vuosisuunnitelmaasi kirjatut tuntimääräsi ovat tavoitetta suuremmat, saat siitä korvauksen. Toki, jos olet aiemmin halunnut kuukauden tilipussiin lisätienestettä sijainnusten muodossa, ei se ole enää mahdollista. Kuitenkin on mahdollista tehdä enemmän opetustunteja, kuin opetusvelvollisuus on. Opetusvelvollisuuttahan siis käytetään vielä tällä hetkellä opettajien opetustuntimääriä suunniteltaessa. Jos liikkunnan ja terveystiedon opettaja tarvitsee vaikka taloudellisista syistä enemmän tuloja, on mahdollista neuvotella opetustuntien määrästä koulun resurssien puit-

teissa. On kuitenkin otettava huomioon, että tämä lisää samassa suhteessa sitomatoman työn määrää. Eli jokaiselle oppitunnille on määritetty tietty tuntimäärä sitomatonta aikaa. Toisin sanoen, viikon tavoitetuntimäärä nousee yli neljäänkymmeneen tuntiin, jos opetuksen määrää nostetaan.

Tässä kohtaa vielä mietityttää, miten kaikki vaikuttaa opetuksen määrään? Voidaanko oppiaineiden opetuksen määrää tasapäistää niin, että se lähenee kaikissa aineissa toisiaan? Tämähän olisi suoraan selkeä heikennys palkan muodossa sekä työn määrässä tietyille oppiaineille, kuten äidinkielle. Jos tavoite on päästä pois opetusvelvollisuuksien tuntimäärästä, niin miten opettavien tuntien määrä tulee tulevaisuudessa jakautumaan eri oppiaineille ilman kuormituksen lisääntymistä tai palkan alenemista? Toisaalta järjestellä ajateltuna työnantajan ei kuitenkaan ole järkevää lähteä lisäämään opettajien opetusmääriä. Opetusmäärien noustessa myös sitomatoman työn määrä eli kokeiden ja tehtävien korjaaminen, tukitoimia vaativien oppilaiden määrä jne. kasvaisi samassa suhteessa. Tämä heikentäisi työntekijän jaksamista ja hyvinvointia, mutta myös sovitut vuosityöaikatuntimäärät ylityisivät ja sitä kautta palkkakustannukset kasvaisivat.

Mihin vuosityöaika vaikuttaa negatiivisesti, on oman työn tehokkuus. Opettajinahan olemme tottuneet tekemään ja valmistelemaan töitä välituntisin. Koulumme puolentunnin välitunnit olisivat siis oivallista aikaa kopioida kokeita ja muita tehtäviä tai pitää palavereja kollegoiden kanssa. Tämä ei ole enää kuitenkaan kannattavaa sillä välitunnit kuuluvat päivän sidottuun työaikaan. Toisin sanoen välitunneilla tehtyä työtä ei voi erikseen merkitä Kirstuun eli lepäilemällä välitunnilla opettajahuoneessa kahvista nauttien tai rehkimällä monistamossa tuottaa saman lopputuloksen Kirstuun.

Vuosityöajassa työn määrä 40 tuntia viikossa. Tämä ihmetyttää, sillä esim. lastentarhaopettajilla tuntimäärä on 38h 45min. Voisin uskoa, että jos vuosityöaika otetaan vakituiseksi käytänteeksi, tulee tähän muutos. Itselläni on ollut pelko ja paineikin, että saavutanko tuon vaaditun tuntimäärän. Tätä varmasti miettii moni muukin. Olen oppinut sen, että työt kasautuvat usein jaksojen vaihtumiseen. Silloin vain on pakko tehdä enemmän töitä ja näin se on ollut aina. Kun urakka on tehty, voi hyvillä mielin tehdä kevyempiä viikkoja. Toinen mikä kannattaa muistaa on se, että harvoinpa sitä opettaja aloittaa syyslukukautensa vasta veso-päivänä, vaikka tämä olisikin tavoite. Eli tunteja kertyy varmasti -välillä vain vähän enemmän ja välillä vähemmän. Olen kuitenkin pohtinut, että saisiko pelkästään liikuntaa opettava opettaja, jolla ei ole juuri muita velvollisuuksia, viikkotyöajan täyttymään? Etenkin jo usean vuoden työkokemuksta omaava liikunnanopettaja on saattanut kehittää hyvät ja hienot tuntisuunnitelmat, joita ei juurikaan tarvitse muuttaa tai muutokset ovat kevyttä viilaamista. Terveystietoa ja liikuntaa opettavilla en sen sijaan näkisi olevan mitään hätää, sillä terveystiedossa tuntien suunnittelu, tukitoimien järjestelyt, tehtävien ja kokeiden korjaaminen sekä arviointi vaativat selvästi enemmän aikaa. Toisaalta, nykyään liikunnanopettajat tekevät myös paljon tilavarauksia, jotka ottavat paljon aikaa. Meillä Mankolan koulussa lähellä olevat tilat vaikuttavat siihen, että tilavarauksiin ei mene juurikaan aikaa.

Yhteenvetona voisin sanoa, että edelleenkin en osaisi päättää vuosityöajan puolesta tai sitä vastaan. On vielä paljon asioita, joita pitää ratkaista ja suunnitelmaa muokata vuosityöajan suhteen. Näkisin myös ongelmalliseksi sen, että kokei-

luotanta eli meidän koulumme on kovin pieni yhteisö antamaan luotettavaa, koko valtakuntaan vaikuttavaa tietoa. – *Anu Holmstedt, Li/Te -*

Avoimin mielin kokeiluun

Vuosityöaikakokeiluun lähdeettiin hyvän perehdytyksen jälkeen. Keväällä, ennen kokeilun alkamista koululla oli luottamusmies monesti paikalla, jolta saattoi kysellä asiasta. Tämä helpotti kokeiluun lähtemistä ilman suurempia ennako-oletuksia. Ennen kokeilun aloittamista epäilytti, miten paljon aikaa kuluu tunteiden kirjaamiseen. Huoli osoittautui kuitenkin turhaksi ja kokeiluun pystyi näin ollen lähtemään avoimin mielin. Suhtautumista helpotti, kun keskittyi kokeilussa näkyneisiin positiivisiin näkökulmiin.

Aiemmin, lukuvuoden alkua tapahtuvaa suunnittelua ei sinällään huomioitu palkassa lainkaan. VTA:n myötä yhteissuunnittelu ennen lukuvuotta voisi motiivoida aiempaa enemmän, kun työ kirjataan. Tuntien kirjaamista oli jopa mielenkiintoista seurata, tuli huomattua, mihin kaikkeen aika kului. Tuntien kirjaaminen (Kirstu-järjestelmään) otti oman aikansa, mutta ei muodostunut mitenkään kuormittavaksi.

Liikunnanopettajan arjessa, mutta myös kaikissa muissa oppiaineissa on omia ominaispiirteitä. Työn sujuvuuden varmistamiseksi jokaisessa koulussa on tilojen varaamista, suunnittelua, yhteistyötä ihmisten kanssa, kilpailutoimintaa, aineryhmäsuunnittelua, välinehuoltoa, mitä on aina tehty, jotta se arki sujuu koulussa. Nyt nämä tehtävät voidaan kirjata työtehtäväksi, aiemmin on vain oletettu, että hoituvat. Kirjaamisen myötä tulee itselle selväksi, mihin asioihin tulee käytettyä aikaa. Kirjauksen myötä on tullut huomattua myös se, miten paljon tekee töitä iltaisin ja viikonloppuisin. Viestinnän merkitys on yllättänyt kokeilun myötä, miten paljon se vie aikaa.

Kirjaaminen tuo esiin kuormituspiikkejä ja helpompia jaksoja. Parempi keskusteluyhteys työn johtoon. Työn johto saa raportit työajasta. Näin ollen työn johto voisi huomata liiallisen kuormituksen jaksoja. Näihin voisi hyvällä suunnittelulla mahdollisesti puuttua jaksossa. Toisaalta, opettajan työ sisältää paljon sellaisia tekijöitä, joiden ennakoointi on mahdollista. Lisäksi tietyt työt tuntuvat kasautu-

van joka vuosi, vaikka tämä olisi tiedossa. Lähtökohtaisesti tähän voisi olla paremmat mahdollisuudet vuosityöajan ansios-ta.

Opetan tällä hetkellä ainoastaan liikuntaa, jonka suunnittelu ottaa vähemmän aikaa kuin terveystieto, jota olen opettanut aiemmin. Vaikka työtunnit jakautuvat varmasti osittain myös viikonloppuihin ja loma-ajoille, tuntuu työn määrä 1520 tuntia loppujen lopuksi paljolta. Kun tänä vuonna en opeta terveystietoa, on vaikea tässä vaiheessa arvioida miten hyvin vuosityösuunnitelma lopulta toteutuu. Minulla on tänä vuonna joitakin erityistehtäviä, joiden työmäärän arviointi on ollut haastavaa. Liikunnanopettajan ammatissa olisi toivottavaa, että vuosityöaika voisi käyttää myös oman työkyvyn ylläpitoon. Liikunnanopettajalle oma keho on tärkeä työväline, joten sen ylläpitämiseen käyttökelpoisena olisi hyvä olla omaa sitomatonta työaika.

Vuosityöaika vs. opetusvelvollisuus? Kokonaismäärä, 1520 tuntia on aika paljon, jos ne ympätään 38 viikkoon (190 päivää = 8 tuntia/päivä). Toki suunnittelua tehdään myös jo ennen lukukauden alkua ja Veso-päivissä. Muutos opetusvelvollisuudesta vuosityöaikaan ei ole vaikuttanut positiivisesti tai negatiivisesti hyvinvointiin tai työtyytyväisyyteen. Koulu vaatii muutoksen, opetusvelvollisuus ei voi olla se, missä mennään 2020-luvulla. Opettajan työhön kuuluu niin paljon muutakin kuin opettamista. – *Janne Nummela, Li -*

Lopuksi

Tämän jutun tarkoituksena oli tuoda esille kokemuksia liikunnan- ja terveystiedon opettajan näkökulmasta. Kokeilu on edelleen kesken ja OAJ:n hallituksen yksiselitteinen kanta on, että perusopetuksessa ei siirrytä pysyvästi vuosityöaikaan näin pienimuotoisen kokeilun perusteella. Sama koskee myös Liito ry:tä. Liiton kantaa ei muodosteta muutaman liikunnan-/terveystiedon opettajan kokemusten mukaan, vaan kokemuksia myös erilaisista oppilaitoksista tarvitaan lisää.

Kirjoittajat Kasper Salin, Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta / Liito ry, pj. ja Anu Holmstedt, Janne Nummela, Sari Vesalainen, Mankolan yhtenäiskoulu.